

LA LLEI D'ÚS I ENSENYAMENT DEL VALENCIÀ, EN VIA MORTA

Manuel ALCARAZ

Professor titular de dret constitucional de la Universitat d'Alacant

Josep OCHOA

Professor titular de dret administratiu de la Universitat d'Alacant

Ferran ISABEL

Tècnic lingüístic de la Universitat d'Alacant

The abstract can be found at the end of the article.

Resumen al final del artículo.

Sumari

1. Introducció
 - 1.1. Els condicionaments del procés autònom
 - 1.2. Els condicionaments de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana
2. Els estrets marges normatius per a un procés continu i... perpetu
3. Assumpció al País Valencià de les regles bàsiques i definitòries de l'anomenada doble oficialitat lingüística
 - 3.1. La falta d'una vertadera política de normalització lingüística
 - 3.2. La falta de desplegament reglamentari de la LUEV
 - 3.3. El delicat tema de l'ensenyament de la llengua pròpia i en la llengua pròpia
 - 3.4. L'anomenat *requisit lingüístic*
4. Balanç de la presència del valencià en els àmbits d'intervenció de la LUEV
 - 4.1. L'ensenyament
 - 4.2. Els mitjans de comunicació socials
 - 4.3. L'Administració valenciana i estatal
 - 4.4. L'ús
5. Conclusions

1. INTRODUCCIÓ

La commemoració del vintè aniversari de l'aprovació de la Llei d'ús i ensenyament del valencià (LUEV) obliga a intentar una reflexió de conjunt. I encara més perquè, llevat d'unes Jornades Commemoratives organitzades per la Seu Ciutat d'Alacant del Vicerectorat d'Extensió Universitària de la

Universitat d'Alacant, l'efemèride no ha motivat un interès o un debat especials, més enllà d'algunes taules redones puntuals i els habituals actes institucionals encomiàstics. Si hem de jutjar per aquesta realitat, diríem que la memòria de la LUEV ocupa una mica la comunitat universitària, lleument la societat civil i per al *País oficial* és una referència indefugible sempre que es presente com a *desproblematitzada*, de tal manera que, una volta afirmat reiteradament el seu paper històric, ha d'apartar-se del debat que, d'altra banda, podria conduir a l'emergència de la petició de reformes o a la relativa impugació de *seguretats* presumptament compartides.

Aquests fets no són una mera anècdota: ens informen sobre el paper que va tenir i que té la LUEV i, en gran mesura, sobre el procés mateix de normalització lingüística al País Valencià. En efecte, la LUEV va complir una missió bàsica: establir un sòl bàsic per al desenvolupament de la normalització o, dit d'una altra manera, un *sòl previ* de normalitat que estabilitzara les qüestions en disputa, en agra disputa, per a permetre alguns passos imprescindibles si es volia abordar la recuperació del valencià. Així, el dret oferia, a més de la funció reguladora, un llenguatge i una finestra d'oportunitat a la plasmació d'un cert consens que, més enllà del conflicte lingüístic endèmic, permetera desbloquejar la qüestió i, al mateix temps, pacificar tot el feix de problemes políticosimbòlics amb els quals va naixer l'autonomia valenciana.

Des d'aquest punt de vista, la LUEV és bastant inobjectable, és a dir, com a *document polític* va assolir els seus objectius en la mesura en què podia assolir-los. De la mateixa manera, va aportar elements de tècnica jurídica estimables en molts punts, encara que, per descomptat, no en tots. En certa manera, l'aprovació de la LUEV va escenificar l'esgotament col·lectiu amb el qual la societat valenciana havia viscut uns anys marcats per tensions. També suposava la *victòria formal* de les tesis normalitzadores. I, no obstant això, també implicava el reconeixement indirecte que la *victòria material* l'havien obtinguda abans forces que històricament s'havien oposat a una recuperació *nacionalitària* del País Valencià que, necessàriament, duiguera aparellat un discurs lingüístic fort. Les crítiques a la LUEV, doncs, convé relativitzar-les en molts casos: caldria fer-les, millor, a la dinàmica en la qual s'inscriu. Tot i que són certes les insuficiències que té, es va incloure en el discurs de *les coses possibles*, tal com ho van veure les majories polítiques de l'època. Una altra cosa és plantejar-se si el marc general era *possible* d'una altra manera.

La LUEV, vista des d'aquesta perspectiva, va ser el fruit d'una doble dinàmica: els condicionaments del procés autonòmic i de l'Estatut d'autonomia de la Comunitat Valenciana (EACV) i de l'*impuls positiu restant* després dels avatars negatius d'aquest procés mateix.

1.1. *Els condicionaments del procés autonòmic*

Probablement la redacció de l'EACV va ser la més complexa de totes les que es van desenvolupar a l'Estat.¹ A una primera onada d'entusiasme i de consens generalitzat va seguir, amb extraordinària virulència i rapidesa, una crisi col·lectiva que va posar en evidència els esquinços existents en la societat valenciana, l'absència d'un projecte col·lectiu dirigent i la violència d'una dreta autòctona extraordinàriament preocupada per perdre el seu estatus predemocràtic i que no va dubtar a usar tots els ressorts que encara conservava en les administracions tardofranquistes, els mitjans de comunicació, etc. D'aquesta manera es produeix una confrontació sociopolítica que encara sorprén quan se l'examina i els ecos de la qual encara condicionen els discursos i pràctiques polítiques al País Valencià. Aquesta confrontació s'alimentarà i s'organitzarà, prioritàriament, a l'entorn dels elements simbòlics estrictes —denominació, bandera, etc.— i d'altres sols en part simbòlics però que en el curs del xoc es resimbolitzaran. Els dos pols d'aquesta confrontació es poden descriure, molt sumàriament, així:

El paradigma fusterià

No dubtem a atribuir aquesta denominació al cos de teories i projeccions identitàries, culturals i sociològiques que s'elaboraren, sintetitzaren o difongueren a l'entorn de l'obra de Joan Fuster. La seua qualitat literària, la seua perseverança, el seu esperit cívic i l'obertura a corrents moderns de pensament, van permetre que s'establira un autèntic paradigma *fusterià*,² amb les corresponents derivacions programàtiques i estrictament polítiques, si bé, és clar, obertes a molts matisos.

La *catalanitat* d'arrel del País Valencià figuraria com a premissa bàsica

1. Alfons CUCÓ, *Roig i blau. La transició democràtica valenciana*, Tàndem Edicions, València, 2002, p. 63 i s.; Manuel ALCARAZ RAMOS, *Cuestión nacional y autonomía valenciana*, Institut d'Estudis Juan Gil-Albert, Alacant, 1985, p. 147 i s.; Manuel ALCARAZ RAMOS, *Política e ideología en el proceso autonómico*, en DA, *Estudios sobre el Estatuto Valenciano. Tomo primero: El proceso autonómico*, Generalitat Valenciana — Consell Valencià de Cultura, València, 1993, p. 39 i s.; B. SANZ DÍAZ-J. M. FELIP I SARDÀ, *Política y políticos. 25 años: 1975-2000. I. Del tardofranquismo al Estatuto de Autonomía. 1975-1982*, Edit. Gules, València, 2002, p. 271 i s.; J. SANZ, *La cara secreta de la política valenciana. De la Preautonomía al Estatuto de Benicàssim*, Edit. Fernando Torres, València, 1982, pàssim.

2. Manuel ALCARAZ RAMOS, «Penúltim assaig d'aproximació al valencianisme polític. (Una crítica al nacionalisme realment existent)», en *Revista de Catalunya*, núm. 98, nova etapa, juliol-agost, 1995, p. 10 i s.

d'aquest pensament. Per bé que això plantejava l'existència d'uns *Països Catalans* que sols operaven com a referent utòpic, sense que, en realitat, mai un projecte polític mitjanament important fera d'això un condicionament pragmàtic. Més importància tenia la proposta en el plànol lingüístic: el fet científic inqüestionable de la unitat de la llengua catalana va passar a ser considerat, amb tota raó, com a dada bàsica en qualsevol política real de normalització lingüística, que, d'aquesta manera, es presentava com a organitzadora i vertebradora de polítiques generals de més abast. Sovint aquestes tesis van ser simplificades en el curs de la confrontació, de tal manera que la riquesa de matisos se subordinava a ressaltar els trets de similitud amb Catalunya. Així, els sectors catalanistes, nacionalistes, en general, una gran part de l'esquerra cultural i política va acceptar insensiblement donar prioritat al debat simbòlic, de tal manera que es va obligar a un cert essencialisme que va anar deixant-lo sense marge de maniobra.

Tot i això, el més important és que aquest paradigma, aquest neovalencianisme, va possibilitar que s'escometera una revisió crítica dels fonaments mateixos del País Valencià. Així es van superar tòpics antics i periclitats i es va establir un esquema de propostes racionals que permetia recuperar l'autoestima col·lectiva, aprofundir en la vertebració, modernitzar les perspectives de futur i establir la qüestió de l'autogovern sobre bases politicoideològiques que anaren més enllà de la mera descentralització.

El problema és que aqueixes bases, tan manifestament il·lustrades, no van tenir temps o no trobaren les vies per a ser assumides per la majoria de la població valenciana. Els difusors, en molts casos, es van sentir més còmodes en l'aula, el llibre o la confabulació d'iniciats que en el contacte directe amb això que, a falta de millors termes, continuarem anomenant *les masses*. Masses, no ho oblidem, que havien patit dècades de socialització franquista i segles de despersonalització com a poble. La destil·lació política del paradigma fusterià —més enllà de l'opinió de Fuster, que era bastant més lúcida que molts dels seus seguidors— es va omplir d'autoevidències, reiteradament repetides però que, en condicions de conflicte, van esdevenir idees romes a l'hora de ser compreses.

D'aquesta manera, el resultat pràctic d'aquestes tesis va ser ambivalent. Per un costat els seus protagonistes van anar acomodant-se a la realitat d'una manera en què es prioritzava l'oblit del que s'havia mantingut anys o mesos abans o condemnant-se a la inutilitat social i política més manifesta. La política valenciana es va convertir, en la transició, en un joc de suma zero en el qual el neovalencianisme d'estirp catalanista perdia dia a dia perquè el contendent no havia de fer res més que confirmar una majoria en el seu desinterès pel projecte nacionalitari o confirmar-la en les seues

creences alimentades per la desraó. Però, d'una altra banda, aqueix valencianisme era l'únic cos estructurat d'idees en presència que podia ser funcional als aires democratitzadors i modernitzadors; per això pogué conservar la seua preeminència en l'organització de discursos formals i, després, en la formulació d'algunes polítiques concretes. No és aventurat trobar aquesta paradoxa en el rerefons de la LUEV.

El conservadorisme espanyolista

Acabem de fer algunes referències al contrincant ideològic i polític amb el qual es van trobar les tesis *fusterianes*. Aprofundim una mica més en allò que, amb el temps, va acabar sent definit com a *blaverisme*³ en la seua obstinació a defensar —i aconseguir— que la *senyera amb franja blava* fóra la bandera estatutària.

El *blaverisme* va ser la decantació de corrents molt profunds existents al País Valencià. Conservadors fins a la medulla, van esdevenir, en el moment de la transició, un autèntic moviment reaccionari, oposat, en última instància, als canvis democràtics en curs. Curiosament aquest conservadorisme es faria especialment evident en la defensa d'un model de relatiu ascens social. En efecte, és apreciable que els més conspicus organitzadors i seguidors dinàmics del moviment pertanyien a capes urbanes subalternes que havien experimentat un increment en la seua consideració en les etapes finals del franquisme, sovint en relació amb el model *desarrollista*, que ara es veia posat en dubte per la combinació de dos factors que generarien una immensa inquietud: la crisi econòmica dels setanta colpejaria aquesta petita burgesia de moltes maneres, mentre que el canvi democràtic posava en qüestió els seus marcs de referència i estabilitat social.

En aquesta dinàmica, la identificació abstracta amb *Espanya* a través d'un *regionalisme ben entès* era una mica més fiable que un missatge catalanista de perfils difusos —i de vegades confusos— que trastocava les evidències simbòliques més properes, les quals proporcionaven seguretat i prestigi. Per a grups que havien vist en la renúncia del valencià l'emblema mateix de l'ascens social, un projecte polític basat en la revalencianització només podia ser contemplat amb estupor. Si, a més, s'afirmaven els usos socials de la llengua, l'ensenyament i, sobretot, una gramàtica i un vocabulari dignificat, la llengua catalana es convertia en el resum de tots els mals arribats i per arribar.

3. V. BELL, *La pesta blava*, 3 i 4, València, 1988, pàssim.

Sens dubte aquests sectors eren molt minoritaris i gairebé circumscrits a la ciutat de València. Però van ser hàbilment manejats per les elits urbanes que, en part, compartien algunes de les seues angoixes identitàries, i que, sobretot, eren poc inclinades a la democràcia. Elits perfectament travades amb la incipient nova dreta valenciana però també amb els grups més recalcitrants del franquisme i amb alguns mitjans de comunicació i organitzacions socials. Per això ací, com en cap altra part, es va viure la transició des del conflicte: els oponents van trobar mitjans per a oposar-s'hi sense més o, els més intel·ligents, per a condicionar l'abast real de les mesures democratitzadores. No es va dubtar, per a aconseguir-ho, a recórrer a un terrorisme de baixa intensitat, amb agressions, bombes, etc. Observeu que aquesta extraordinària mobilització perseguia, tàcticament, no que s'incrementara i es mantinguera —encara que això estiguera en els somnis d'alguns dels seus protagonistes— sinó que es desmobilitzara l'opció contrària. I ho va aconseguir. És cert que sempre va haver-hi sectors i institucions amatents a no arronsar-se davant aquesta particular forma de feixisme entremesclat amb localisme folklòric, però en el conjunt del País Valencià cada vegada es va anar veient la *Batalla de València* com l'enfrontament de minories radicalitzades. Això va generar un desencís esterilitzant que va fer aparèixer, entre altres coses, altres localismes, etc. I el País Valencià va esdevenir una *anormalitat* per a gairebé tots.

Com hem dit, la clau de l'enfrontament va ser essencialment simbòlica. Establert en aquests termes, els *blavers* duïen les de guanyar. Jugaven a casa i a la defensiva. I van guanyar. Van guanyar en els noms, en les banderes, en les cauteles absurdes del text estatutari. Van guanyar en el descoratjament social. Però no van poder guanyar en tot. Els seus límits eren molt estrets quan eixien dels seus mites favorits. Al cap i a la fi no van poder detenir la transició democràtica. No van proporcionar ni una sola aposta intel·lectual d'una certa consistència. El País Valencià podia viure sense les seues aportacions molt millor que sense les del neovalencianisme que, com queda dit, va poder impregnar moltes polítiques concretes modernitzadores. El *blaverisme* apareix ara com a llast, com el *factor por* que va limitar. No hi és el *blaverisme*, directament, en la LUEV; però sí indirectament, a través dels límits que va ser capaç d'imposar en dos nivells:

- En el desenvolupament d'una consciència comunitària favorable a la normalització d'un valencià de qualitat.
- En el text mateix de l'EACV. A això últim hem de referir-nos a continuació.

1.2. *Els condicionaments de l'Estatut d'autonomia de la Comunitat Valenciana*

Tot el panorama que acabem de descriure quallaria en la redacció de l'article 7è de l'EACV, el més llarg i desmanegat dels articles que es dediquen a qüestions lingüístiques en tots els estatuts d'autonomia. Si sintetitzem l'esmentat article 7è, des d'aquest punt de vista, podem resumir-lo així:⁴

- Estableix la doble oficialitat entre els *idiomes* valencià i castellà. D'aquesta manera eludeix l'allusió al caràcter de *llengües* per tractar d'evitar entrar en la disputa sobre la "independència" lingüística del valencià. No obstant això, en el paràgraf dos s'incorre en la contradicció de parlar de llengües, quan s'indica que la Generalitat Valenciana garanteix l'ús normal i oficial de totes dues.
- Es prohibeix la discriminació per raó de la llengua, precepte jurídicament innecessari per mandat constitucional; es podria interpretar com una allusió a la discriminació històrica dels valencianoparlants; no obstant això, la millor interpretació és la que alludeix a un desig de calmar els més antivalencianistes.
- A diferència dels altres estatuts, no defineix estrictament el valencià com a *llengua pròpia*, per bé que sí que ho fa per via indirecta en el paràgraf sis, ja que s'hi indica que es podrà exceptuar de l'ensenyament i de l'ús de la llengua pròpia de la Comunitat, que només pot ser el valencià, ja que, per imperatiu constitucional, aquestes excepcions no poden aplicar-se al castellà. Igualment, el paràgraf cinc alludeix a una llei sobre els criteris d'aplicació de la llengua pròpia a l'Administració i a l'ensenyament. Aquesta Llei serà la LUEV.

A part del que hem indicat, cal assenyalar les grans absències en aquest article 7è:

- No es defineix el valencià com a català, com sí que ho va fer l'Estatut de les Illes Balears. La calculada ambigüïtat de l'EACV responia

4. J. ASENSI SABATER, «Comentarios al artículo 7», en R. MARTÍN MATEO (dir.), *Comentarios al Estatuto de Autonomía de la Comunidad Autónoma Valenciana*. Ministeri d'Administració Territorial-Institut d'Estudis d'Administració Local, Madrid, 1985, p. 73 i s.; M. ALCARAZ RAMOS, *El régimen jurídico de lenguas en la Comunidad Valenciana*. Universitat d'Alacant, 1999, p. 60 i s.

directament al clima polític apuntat. Per descomptat, no s'afirma explícitament que el valencià siga *distint* del català, però les al·lusions a llengua o idioma permetrien un ús esbiaixat per part de les interpretacions anticatalanistes. Aquesta ambigüïtat no va canviar en redactar-se la LUEV.⁵

- No s'hi va incloure una autoritat lingüística definida, cosa que haguera alleugerit la gravetat del que hem apuntat en el paràgraf anterior. De fet, aquest paper, el va assumir en la pràctica la Conselleria d'Educació i Cultura. Això va obrir, en tot cas, una font secundària de conflictes amb altres administracions i va assentar un precedent de politització bastant indesitjable. De manera sorprenent, la LUEV no va fer sinó perseverar en aquesta postura i calgué esperar molts anys que una altra llei regulara l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

Per tant, l'EACV va ser un text prolix, poregós, confús i tècnicament imperfecte. No és estrany, doncs, que l'esperança d'arribar a una millor regulació es posara en la LUEV.

La LUEV es discutiria en un ambient més assossegat. La posada en funcionament del règim autonòmic, el triomf per majoria absoluta del PSPV-PSOE i, fins i tot, la desaparició de la UCD, que al País Valencià havia abandonat algunes de les posicions més anticatalanistes, juntament amb l'existència d'un Govern central del PSOE i ajuntaments i diputacions democràtiques, possibilitava que el debat fóra més racional i assossegat. Aquest fet implica fer dues reflexions:

- Sense aquesta pacificació institucional, la LUEV no haguera estat possible. Aquest és un fet simple que no podem perdre de vista.
- Malgrat aquesta pacificació, quedaven prou elements de pressió i de confusió social i política i de desprestigi popular sobre l'objecte mateix del debat nacionalitari i lingüístic, que explica que algunes de les tímides solucions del text estatutari tornaren a repetir-se i perpetuar-se.

Oferir una anàlisi detallada del debat i del text de la LUEV no és ara necessari.⁶ Sí que ho és, en canvi, intentar una síntesi crítica sobre els seus fruits.

5. Manuel ALCARAZ RAMOS, «Problemes jurídics al voltant de la llengua pròpia en l'Estatut d'autonomia valencià», en *Revista de Llengua i Dret*, núm. 26, desembre, 1996, pàssim.

6. Manuel ALCARAZ RAMOS, «Problemes jurídics al voltant de la llengua...», p. 85 i s.

2. ELS ESTRETS MARGES NORMATIUS PER A UN PROCÉS CONTINU I... PERPETU

Com s'ha dit, i a pesar d'haver transcorregut ja més de vint anys des que s'aprovara la LUEV, a la Comunitat Valenciana no s'ha assistit tampoc a un debat jurídic important entorn de l'anomenat dret lingüístic com el que es veu en altres parts de l'Estat com Catalunya o el País Basc. Si bé és cert que hi ha reflexions interessants sobre la qüestió de la llengua pròpia dels valencians o sobre l'anomenat pluralisme lingüístic, la situació social i encara jurídica, que és d'una complexitat evident, reclama també fòrums més concrets d'estudi ampli com l'última monografia apareguda sobre el tema del dret lingüístic, coordinada per Vernet i Llobell.⁷

Doncs bé, per a analitzar la situació al País Valencià es poden portar a collació unes lúcides aportacions que la millor doctrina va fer fa uns quants anys sobre un determinat fet lingüístic, el de l'asturià,⁸ però que encara continua tenint validesa per a identificar la realitat de la situació de la llengua i la realitat sociopolítica de la Comunitat Valenciana. Així, Tolivar afirmava que:⁹

«En el caso paradigmático de Asturias, los motivos que indujeron a los redactores estatutarios a respetar la voluntariedad en el aprendizaje del bable, así como a mantener sus distintas variedades, fueron, a buen saber:

- a) *la división social sobre la utilidad del habla*
- b) *la disputa filológica sobre la unifica-*

ción o mantenimiento de las variantes locales

- c) *la desconfianza hacia las organizaciones reivindicativas de la llingua asturiana*
- d) *el supuesto proteccionismo a los escolares que podrían verse saturados de enseñanzas, en detrimento de conocimientos más universales.»*

Tot això traslladat al cas de la Comunitat Valenciana derivaria en una sèrie de problemàtiques homònimes, algunes no superades encara com:

7. Ens referim a Jaume VERNET (COORD.), *Dret Lingüístic*, Cossetània, Tarragona, 2003. Sobre quin és aquest dret lingüístic, és interessant la STS del 25 de setembre del 2000.

8. Cobra, per cert, aires renovats de la mà de la Fundació Xose Caveda y Navas o la posada en marxa de la nova Direcció de Política Lingüística. Tot això, per contra, amb l'estret marc legal de la Llei 1/1998, de 23 de març, d'ús i promoció del bable/asturià.

9. Leopoldo TOLIVAR ALAS, *Las libertades lingüísticas*, Instituto Nacional de Administración Pública, Madrid, 1987, pàg. 142.

a) El qüestionament sobre l'ensenyament del valencià i en valencià.

Com veurem més endavant, a pesar dels més de vint anys de vigència de la LUEV, encara arriben, de manera significativa, queixes al Síndic de Greuges de la Comunitat Valenciana de ciutadans que «se senten discriminats» per la doble oficialitat, i especialment per l'ensenyament en la llengua pròpia. Tot i això, hi ha hagut un avanç significatiu, com es demostrarà més avall.

b) L'estèril i inútil polèmica —però de vegades rendible políticament— sobre si el català i el valencià són la mateixa llengua.

És una polèmica que es reproduïx cíclicament, i de la qual es fa ressò l'illustratiu preàmbul de la llei de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL), Llei 7/1998, de 16 de setembre.¹⁰ Així, s'afirma que:

«El conflicte esterilitzador que es perpetua entre nosaltres, especialment a la ciutat de València [...]. Un conflicte sobre el nom, la naturalesa i la normativa de la llengua pròpia dels valen-

cians que n'impedix la salut¹¹ i que acumula les dificultats en el procés de recuperació de la llengua que ens hauria d'identificar i d'unir com a valencians, en comptes de separar-nos.»

Però la polèmica sobre el nom de la llengua comuna a catalans, mallorquins i altres ciutadans, absurda i rendible políticament per a alguns, i que s'ha volgut mostrar com un conflicte lingüístic, no és més que un conflicte polític perfectament estudiat¹² que ha impossibilitat un desenvolupament normal en l'ús social del valencià, que potser és el que volien certs autors. Però les controvèrsies continuen ara, per exemple, amb el procés d'apro-

10. Veg. el Decret 58/2002, de 17 de desembre, que aprova el Reglament de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. El procés de creació i els seus avatars es poden seguir en ALCARAZ RAMOS, *El régimen jurídico de las lenguas en la Comunidad Valenciana*, Universitat d'Alacant, Alacant, 1999, pàg. 129 i s.

11. Aquest paràgraf és molt indicatiu, ja que si el conflicte n'impedeix la salut, perquè no sane no hi ha res millor que reproduir-lo o mantenir-lo, ja que així continuarà la malaltia. I les vies per a fer-ho són múltiples, però passen per alimentar, inevitablement, el secessionisme polític, exhumar les «restes del catalanisme», etc. Sense oblidar «contaminar-ho» tot amb altres debats espuris com el refús català al Pla hidrològic nacional (sic).

12. Aitana GUIA CONCA, *La llengua negociada*, Quaderns 3 i 4, València, 2001, amb molta informació política sobre tot el procés de creació de l'AVL. Sobre la llengua dels valencians, entre molts, destaca l'informe de la Universitat de València publicat el 1998, titulat així precisament, *Sobre la llengua del valencians*, València, 1998.

vació dels nous estatuts de les universitats valencianes adaptats a la Llei orgànica d'universitats de 2001, que reobrí els conflictes de fa més d'una dècada davant dels anteriors estatuts de la Universitat d'Alacant i de València, on hagué d'intervenir el Tribunal Constitucional amb la cèlebre sentència de 21 d'abril de 1997, que donà validesa a la denominació que s'hi feia de la llengua pròpia amb la fórmula de «valencià, acadèmicament català».¹³

L'anomenada *pax lingüística* que el Govern valencià del PP volgué imposar amb la creació de l'AVL el 1998, i amb una especial rendibilitat i habilitat política, no ha tancat un conflicte innecessari i esgotador. I tot això no passaria de ser una cosa anecdòtica si no fóra perquè s'estén a altres aspectes més preocupants que connecten amb discriminacions velades que freguen la censura pura. Així, ens trobem amb la “prohibició” d'algunes expressions o formes lingüístiques¹⁴ —sota l'aparença de recomanacions d'ús, és cert—; mitjançant la desqualificació amb termes despectius com *catalanisme*, *forces catalanistes*, *reivindicació dels Països Catalans*, dels qui, seguint criteris científics, assumeixen la unitat de la llengua, o amb la prohibició velada de no estudiar dins de l'assignatura de llengua i literatura valenciana *autors no nascuts a la Comunitat Valenciana*.

Per últim, són més recents les actuacions tendencioses del Govern espanyol dirigides a possibilitar l'estudi del valencià juntament amb el del català a les escoles oficials d'idiomes com si foren llengües diferents, o la doble redacció del BOE en valencià i català. Aquestes mesures són clarament contràries a la doctrina constitucional i a tractats internacionals subscrits per l'Estat espanyol, com la Carta Europea de les Llengües Regionals o Mi-

13. També és curiosa la Sentència del Tribunal Superior, de 20 de novembre de 1992, que en confirma una de l'Audiència Territorial de València que declarà nul un acord de la Junta de Govern de la Universitat de València que pretenia fer «cursos de català», amb l'argument que «l'Estatut d'autonomia fa referència únicament al valencià». Argument que portaria a l'absurd, sense una especial bateria raonadora. Així mateix, la sts de 28 d'octubre de 1994 reafirmà la legalitat de l'actuació de la Generalitat Valenciana (aleshores en mans del PSOE), que va introduir modificacions en la redacció d'un acord del Claustre de la Universitat de València. En aquest acord es parlava de «cultura nacional» i de «problemes valencians», amb l'argument, entre altres, que l'article 2 de la Constitució espanyola només es refereix a «nacionalitats».

14. Resolució 12/2002, de 31 de maig, de la Presidència de l'AVL, per la qual es publica l'acord de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, adoptat en la reunió plenària del 20 de maig del 2002, on es refon i es complementa l'acord del 25 de març del 2002, pel qual s'aprova el referent normatiu del valencià i s'emet dictamen sobre la consulta formulada pel conseller de Cultura i Educació per a l'aplicació de la Resolució 10/2000, de 4 d'abril, de la Presidència de l'AVL i de l'acord de l'AVL adoptat en la reunió plenària del 25 de març del 2002, pel qual s'aprova el referent normatiu oficial del valencià.

noritàries del Consell d'Europa del 1992 (art. 7.1 *b*, entre d'altres). No hem d'oblidar que, tal com destaca Aguirreazkuenaga, aquesta Carta té valor i força de llei i s'integra en el bloc de constitucionalitat, de manera que ha de ser respectada per tota la legislació estatal i autonòmica. A més a més, prohibeix expressament que el estats tendisquen a organitzar divisions territorials amb l'objectiu de fer més difícil els usos o la promoció de la llengua minoritària i amb l'objectiu de dividir una comunitat lingüística.¹⁵ I això, per descomptat, és predicable per a totes les comunitats autònomes que compartisquen llengua, ja siga el català o l'euscar.

Efectivament, tot el debat sobre els drets lingüístics l'hem de modular com un debat creixent i important, com el de l'operativitat i la validesa indiscutible com a dret intern de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries. La va iniciar laboriosament l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa el 1984, va ser aprovada com a conveni internacional pel Comitè de Ministres del Consell d'Europa el 25 de juny del 1992, i va ser firmada pel Govern espanyol el 5 de novembre del 1992, tot i que l'instrument de ratificació per l'Estat espanyol es retardaria fins al 2001. A Espanya va entrar en vigor l'1 d'agost del 2001. No hem de dubtar del seu caràcter de dret intern i dels seus efectes vinculants, encara que les problemàtiques són d'una altra índole que ara no podem analitzar.¹⁶

15. Vegeu Iñaki AGIRREAZKUENAGA, *Diversidad y convivencia lingüística*, Diputació Foral de Guipúscoa, 2003, pàg. 106 i s., i tot això amb el suport en la jurisprudència i l'Informe del Consell d'Estat 1.492/1992, sobre la Carta.

16. La Carta Europea es publicà en el BOE núm. 222, de 15 de setembre del 2001, de manera que aquest ha de ser el moment de la seua entrada en vigor. I si bé hi ha ja valuoses aportacions sobre la Carta, es pot veure la bona anàlisi d'AGIRREAZKUENAGA, *op. cit.*, pàg. 101 i s. Així mateix, una bona anàlisi en Jaume Vernet (coord.), *op. cit.*, pàg. 809 i s., per descomptat assumint el caràcter de dret intern i vinculant d'aquesta. Tot i això, cal destacar el Dictamen del Consell d'Estat 1.492/1992, de 3 de desembre, i al seu torn, l'informe d'aplicació de la Carta presentat per l'Estat espanyol al Consell d'Europa, en virtut del que disposa l'article 15 de la Carta i l'enrevessada entrega al Consell d'Europa el setembre del 2002. L'informe es presentà «sense una consulta específica a les comunitats autònomes afectades, a la vista que la informació disponible era pública i notòria» (sic). I d'aquest es desprenia un escàs rigor en l'elaboració i múltiples incompliments a la Carta. Malgrat tot, sobre el procés d'elaboració de la Carta, i amb protagonisme directe, Lluís M. DE PUIG, «Debat i elaboració de la Carta Europea de les Llengües», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 16, 1991, pàg. 153 i s. Més recent, J. TRIADÚ i VILA-ABADAL, «Perspectiva Constitucional i Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 37, 2002.

Vegeu l'informe presentat per l'Estat espanyol sobre l'aplicació de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries en l'àmbit de la justícia i de l'Administració en <<http://www.cicac.org/sl/dret/index.htm>>.

3. ASSUMPCIÓ AL PAÍS VALENCIÀ DE LES REGLES BÀSIQUES I DEFINITÒRIES DE L'ANOMENADA DOBLE OFICIALITAT LINGÜÍSTICA

Hi ha una sèrie d'extrems ben coneguts per la millor doctrina, com el règim competencial en matèria lingüística i el seu contingut, que abasta la denominació de la llengua, la qualificació de la llengua com a *llengua pròpia* de la comunitat autònoma, el caràcter de llengua oficial parlada juntament amb el castellà, també oficial, el dret dels membres de la comunitat a conèixer i utilitzar la llengua pròpia, el principi de no-discriminació per raó de llengua, l'ordre de normalització de la llengua pròpia com a garantia d'ús normal de les dues llengües, etc.¹⁷ Així mateix, són predicables, sense una especial argumentació a la Comunitat Valenciana, el conjunt de drets lingüístics i la sistematització que n'ha fet la millor doctrina, alguns dels quals són vertaders drets fonamentals (dret a posseir un nom, a la intimitat, a la llibertat d'expressió, el principi d'igualtat en el dret a l'accés a la funció pública, a la tutela judicial efectiva o el dret a l'ensenyament), mentre que altres són drets de determinació (dret a triar la llengua que es vol utilitzar, a conèixer la llengua oficial, el dret d'opció lingüística enfront dels poders públics), sense oblidar el principi de no-discriminació per raó de llengua o, fins i tot, de deures lingüístics.¹⁸

3.1. *La falta d'una vertadera política de normalització lingüística*

El règim de pluralisme lingüístic i els drets que en deriven no s'entén —com assenyala Tolivar— sense el deure dels poders públics —de la Generalitat Valenciana, es podria dir— de dictar les disposicions pertinents perquè l'organització administrativa pugui fer front al predicat més important de l'oficialitat d'una llengua: el dret dels ciutadans a usar davant dels poders públics la llengua que trien i a ser atesos en aquesta. Mentre no s'arbitren aquests mitjans, el bilingüisme no passarà de ser un simple principi rector a la retòrica de les normes superiors.¹⁹ Doncs bé, tot i els vint anys transcorreguts des de la LUEV, la situació ha canviat poc al País Valencià, o ha evolucionat molt lentament per a ser el valencià/català una llengua minoritzada.²⁰

17. Jaume VERNET (COORD.), *op. cit.*, p. 102 i s.

18. Veg. l'esforç sistematitzador en Jaume VERNET (COORD.), *op. cit.*, p. 139 i s.

19. TOLIVAR, *op. cit.*, p. 135.

20. Sobre aquest i altres conceptes, veg. Àngela COTANO GASCÓ, *Les llengües minoritzades d'Europa*, Edicions Tres i Quatre, València, 200, p. 133 i s.

I això malgrat que hi ha deures de promoció de les condicions i de la remoció d'obstacles, que afecten els poders públics, fins i tot l'Estat central, per a fer efectives i reals la llibertat i la igualtat de les persones i els grups. És un clar deure constitucional (art. 9.2 CE) i estatutari (art. 2 EACV), l'abast del qual és ben conegut per la doctrina i la jurisprudència. Tot això connecta, al seu torn, amb el deure de protecció i foment de la cultura de l'article 148.1.17 CE, de l'EACV i de la mateixa LUEV. El que es necessita, en la nostra opinió, a la Comunitat Valenciana, és una *non nata* política de normalització lingüística, que sembla que hauria de ser un dels èxits de la Llei 4/1983, de 23 de novembre. La simple oficialitat d'una llengua no és suficient si aquesta llengua no té una presència pública i un ús social que li done un cert prestigi. O dit d'una altra manera, si no es du a terme una política lingüística que aconseguisca prestigiar-la, difondre'n l'ús i fer-la sentir útil als parlants, si es queda sense aplicació pràctica, l'oficialitat d'una llengua té poca validesa.²¹

Efectivament, la política lingüística inclou, almenys, dos aspectes: un de teleològic —les finalitats perseguides— i un altre de programàtic —els mecanismes i instruments per a aconseguir aquestes finalitats.²² Es necessita fer bona i visible a la Comunitat Valenciana la competència autonòmica de normalització lingüística que tenen totes les comunitats autònomes amb llengua pròpia, i que més tard han reconegut la STC 74/1989, de 24 d'abril, i la STC 337/1994, de 23 de desembre. Una normalització que cal entendre, seguint Colom, en el sentit de comptar amb un programa polític que vincule tots els poders públics radicats a la comunitat autònoma, que els indique en què els obliga específicament i que definisca les mesures concretes que s'hauran d'aplicar per a aconseguir els objectius proposats.²³

La finalitat de la normalització lingüística és fer que una llengua oficial diferent del castellà siga una llengua "normal", és a dir, que es puga utilitzar amb normalitat en tots els àmbits de la vida pública i privada, i per a aconseguir-ho hi ha determinacions interessants de la mateixa STC 337/1994, de 23 de desembre, a les quals ens remetem. Això implica un procés de consecució de certes finalitats, ja que la idea de la normalització porta innat un element dinàmic, de procés. Així, es tracta d'adoptar un conjunt de mesures aplicables en diversos moments temporals que tendeixen a la potenciació d'una determinada llengua que es considera discriminada o necessitada d'una protecció especial.

21. Ídem, p. 131.

22. ALCARAZ RAMOS, *El pluralismo ...*, op. cit., p. 21.

23. Ídem.

I des d'ací sorgeix una inevitable política lingüística, entesa com el conjunt de mesures polítiques i administratives destinades a orientar l'evolució lingüística d'un país cap a una situació desitjada pels poders que ho decideixen.

Per tot això, és innegable que al País Valencià els mitjans posats al servei de la finalitat de la normalització de la llengua pròpia són absolutament insuficients. Així, no sols pel fet que la LUEV no s'haja desenvolupat reglamentàriament, ni per la qüestió de la falta de normes que directament o indirectament —o de normes que habiliten aquestes últimes, com es dirà— incidisquen en la consecució d'una finalitat —que, no ho oblidem, és d'interès general o públic— com la normalització del valencià, sinó per la falta inqüestionable d'una vertadera voluntat pública de normalitzar els usos oficial i general del valencià —retret no generalitzat, ja que hi ha excepcions, sobretot en l'àmbit municipal o en algunes universitats públiques. La situació de diglòssia o bilingüisme asimètric que es viu a la Comunitat Valenciana genera conflictes innecessaris i malentesos poc raonables davant d'afirmacions com que «no s'està en contra de l'ensenyament del valencià, sinó de l'ensenyament en valencià»,²⁴ cosa que demostra la consideració de la llengua pròpia com una llengua “de segona”, poc útil o de “poc prestigi social”, que de nou està en vies d'arraconament com una manifestació folklòrica de llengua vernacle:²⁵ potser aquesta és la inconfessada finalitat última de certs sectors públics i, encara, d'alguns ciutadans.

El foment dels usos socials i públics de la llengua pròpia a tots els nivells és bàsic i possible, i no és necessari reiterar la coneguda jurisprudència constitucional sobre el foment positiu, sobre quan es vulnera l'article 14 de la Constitució i entra el principi d'igualtat i no-discriminació, en aquest cas per raó de llengua. Ací es pot atendre a la interessant i correcta sentència del Tribunal Superior, de 7 d'octubre de 2002, que va desestimar el recurs de l'Asociación por la Lengua Española de Cataluña, en el qual se sol·licitaven quotes en castellà en les cadenes de televisió gestionades per la Generalitat de Catalunya.

I justament en aquest debat o derivació de com s'han d'elaborar certs manaments estatutaris i legals s'ha de situar l'anomenat Decàleg d'Ares, promogut pel Govern del Partit Popular, molt respectuós amb la realitat social de la Comunitat Valenciana que deriva de l'existència de municipis

24. Informe del Síndic de Greuges de la Comunitat Valenciana a las Corts Valencianes del 2001.

25. Terme poc precís i poc utilitzat en sociolingüística, que fa referència a la llengua pròpia d'on ha nascut algú. Vegeu Àngela COTANO, *op. cit.*, p. 137.

valencianoparlants o castellanoparlants segons la LUEV, i amb un principi bàsic del dret lingüístic com és la territorialitat de l'oficialitat lingüística. Efectivament, fa uns quants mesos, a l'octubre del 2003, el Govern valencià pretengué escenificar un document conegut com a Decàleg d'Ares (pel lloc en què es va promoure, d'un ampli significat històric, per cert), que és un reflex quasi perfecte del que han de ser les conseqüències de l'assumpció de la llengua com a llengua pròpia, i perfectament ajustat a la realitat sociolingüística de la Comunitat Valenciana. El Decàleg, en canvi, va ser fortament contestat per alguns sectors del mateix Partit Popular, en suma, va ser menysvalorat fins a l'extrem d'afirmar que eren només «simples recomanacions». Tot i això, afirmava que:

- a) *Les comunicacions internes de les conselleries es redactaran en valencià.*
- b) *Les comunicacions entre les diferents conselleries i les delegacions territorials d'estes es redactaran en valencià.*
- c) *Les comunicacions de les conselleries amb les diputacions, els ens públics i els municipis de predomini lingüístic valencià, segons l'article 35 de la Llei 4/1983, d'Ús i Ensenyament del Valencià, es redactaran en valencià.*
- d) *Les comunicacions de les conselleries amb els municipis de predomini lingüístic castellà, segons l'article 36 de la Llei 4/1983, d'Ús i Ensenyament del Valencià, es redactaran en valencià i en castellà.*
- e) *Les comunicacions, cartes, notificacions, etc., que remetien les conselleries als ciutadans que residixen en un municipi de predomini lingüístic valencià, segons l'article 35 de la Llei 4/1983, es redactaran en les dos llengües oficials, figurant en primer lloc el valencià, i en segon lloc el castellà.*
- f) *Les comunicacions, cartes, notificacions, etc., que remetien les conselleries als ciutadans que residixen en un municipi de predomini lingüístic castellà, segons l'article 36 de la Llei 4/1983, es redactaran en les dos llengües oficials, figurant en primer lloc el castellà, i en segon lloc el valencià.*
- g) *En les intervencions públiques dels consellers, secretaris autonòmics, subsecretaris, directors generals, secretaris generals administratius, caps d'àrea, caps de servici, caps de secció i tècnics, el valencià serà la llengua d'ús sempre que estos tinguen un domini suficient del valencià.*
- h) *Les unitats administratives que atenen directament els ciutadans iniciaran en valencià la comunicació. Si el ciutadà respon o sollicita que la llengua de comunicació siga el castellà, continuaran la comunicació en castellà. En tot cas, extremant el respecte per la llengua elegida pel ciutadà.*
- i) *La imatge pública i corporativa de la Generalitat Valenciana i de totes les seues unitats administratives serà en valencià: retolació de les fatxades, senyalització interna, segells, encunys i cartells.*
- j) *Els fullets informatius, les pàgines web, els anuncis i les revistes es faran principalment en valencià.*

Però el Decàleg, com a màxim, és un bon exemple del sentit i els efectes o l'abast que com a llengua pròpia es pot donar al valencià, vist des de l'estreta realitat social valenciana. Però tot això hauria de contribuir, una vegada per totes, a remoure els obstacles, per a aconseguir, entre altres coses, una certa normalitat lingüística i mesures, una vegada més, de discriminació positiva i de suport a manifestacions culturals i artístiques fetes exclusivament en la llengua pròpia, de premis literaris o artístics només en valencià, d'ajudes prioritàries o preferents per a l'edició i producció, només en valencià; per afavorir l'entrada en el procés de normalització a agents privats de l'oci i espectacle, cine, teatre, a agents o fedataris públics, etc. Això és, ni més ni menys, el que permet l'estret ordenament jurídic valencià (art. 25 LUEV, especialment, i art. 27, 30 i 33, amb una clara vocació de foment, expressament assenyalada), i el que ha permès o assumit la jurisprudència.²⁶

I si tot el que hem dit no arriba a passar al País Valencià, si les mesures de promoció no arriben a aconseguir les finalitats previstes, si les mesures de foment no arriben a inclinar definitivament l'ús normal i oficial d'una llengua pròpia, o si simplement no existeixen, s'arribaria a l'absurd de deixar *sine die* la consecució de l'última finalitat de tota política de normalització, com perfectament advertia Tolivar.²⁷

3.2. *La falta de desplegament reglamentari de la LUEV*

No és tampoc acceptable que una llei tan indefinida i programàtica com la LUEV, després del 1983 no haja tingut cap desenvolupament reglamentari directe. L'article 27 és meridià en aquest sentit, ja que exigeix aquest desenvolupament reglamentari per a «fomentar l'ús del valencià en totes les activitats administratives dels òrgans que depenen de la Generalitat Valenciana». I això es fa extensible en l'article 28 «a tots els ens locals, d'acord amb els principis rectors i les excepcions determinades per la Llei». I és que, si hi ha normes que incidentalment, com no podia ser d'una altra manera, incideixen en el fet lingüístic a la Comunitat Valenciana,²⁸ la

26. Exemples d'actuacions de «foment positiu del català» considerats jurídicament correctes pel Tribunal Suprem, se'n troben en les srs de 4 de febrer de 1999, que reconeix la legalitat de mesures de suport al doblatge de pel·lícules en català; o la srs de 16 de febrer de 1999, quasi en el mateix sentit, però sobre ajuts a la distribució fonogràfica en català, o la srs de 20 d'abril de 1999.

27. *Op. cit.*, p. 62.

28. Entre d'altres, l'Ordre de 3 de febrer de 1983, de la Conselleria de Cultura, Edu-

situació especial de la llengua pròpia aconsellava algun tipus de desenvolupament de la LUEV per evitar o limitar algunes de les múltiples vaguetats o ambigüitats que té, encara que només siga en benefici de la seguretat jurídica.

3.3. *El delicat tema de l'ensenyament de la llengua pròpia i en la llengua pròpia*

Certament, com es veurà després amb dades recents, al País Valencià ha millorat la delicada situació de l'ensenyament de la llengua pròpia i en la llengua pròpia, un dels desideratums de la LUEV, no satisfet del tot. D'una banda, la LUEV ja naix amb la limitació estatuària de l'article 7.6 de l'EACV pel que fa als territoris de predomini lingüístic castellà. I de l'altra, la fredor dels poders públics respecte a l'aplicació d'aquesta és més eloqüent, encara que s'emparen en fredes estadístiques. Així, com ja se sap, les interrelacions complexes entre llengua i ensenyament han estat objecte de nombroses decisions jurisprudencials l'abast de les quals desborda aquesta reflexió, cosa que ja ha fet de manera impecable la millor doctrina.²⁹ No obstant això, els criteris estan més o menys definits, entre altres per les STC 193/1989, 19/1990, 134/1997, 337/1994.³⁰

De les normes jurídiques vigents, es tradueix un inequívoc deure d'estudiar valencià com a llengua a tot el País Valencià, conseqüència del seu

cació i Ciència, sobre regulació de la incorporació de l'ensenyament del valencià als plans d'estudi d'educació preescolar, general bàsica, formació professional i batxillerat; el Decret 79/1984, de 30 de juliol, del Consell de la Generalitat Valenciana, sobre aplicació de la Llei 4/1983, d'ús i ensenyament del valencià en l'àmbit de l'ensenyament no universitari de la Comunitat Valenciana; l'Ordre de 17 d'agost de 1987, de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, per la qual es desplega el Decret 79/1984, de 30 de juliol, sobre l'aplicació de la Llei 4/1983, d'ús i ensenyament del valencià pel que fa al valencià com a llengua d'ensenyament; el Decret 58/1992, de 13 d'abril, del Govern valencià, pel qual es regula el procediment per a l'alteració del nom dels municipis, i l'Ordre d'1 de desembre de 1993, de la Conselleria d'Educació i Ciència, sobre l'ús de les llengües oficials en la toponímia, en la senyalització de les vies de comunicació i en la retolació dels serveis públics en l'àmbit territorial de la Comunitat Valenciana. Més informació sobre la legislació valenciana en <<http://www.geociencias.com/asensi.geo/Legis/Entorn.htm>>.

29. Podeu veure la millor doctrina d'aquest i altres temes en Antoni MILIAN I MASSANA, *Derechos lingüísticos y derecho fundamental a la educación. Un estudio comparado: Italia, Bélgica, Suiza, Canadá y España*, Civitas, Madrid, 1994.

30. Entre les del TS destaquen, especialment, les STS de 17 d'abril de 1996 o de 27 de març de 2000.

caràcter de llengua oficial, encara que hi ha excepcions segons els municipis i les circumstàncies personals. Però encara n'hi ha més. Només en certs municipis, els delimitats com de predomini lingüístic valencià (art. 35, LUEV), hi ha el “deure” de posar en marxa dins del projecte educatiu del centre una o diverses de les possibilitats que el valencià siga llengua vehicular, a través de la denominació tècnica que assumeix la legislació educativa valenciana de programes d'ensenyament en valencià (PEV), programes d'immersió lingüística (PIL) i programes d'incorporació progressiva (PIP) (Decret 233/1977, de 2 de setembre, per a educació infantil i primària; Decret 134/1997, de 2 de setembre, per a secundària i formació professional). La resta de municipis, els delimitats com a castellanoparlants (art. 36 LUEV), disposen d'un altre règim.

Tot i això, i si sembla que últimament ja no es qüestiona tant l'ensenyament de la llengua pròpia, sí que és indicatiu de la polèmica el fet que es qüestionen els models d'ensenyament bilingüe, cosa que ha exposat amb bon criteri el Síndic de Greuges en l'informe enviat a les Corts Valencianes el 2001 i 2002.

3.4. *L'anomenat* requisit lingüístic

Com a problema amb substantivitat pròpia, no result tampoc al País Valencià i que deriva en extrems més complexos, i de pes, hi ha l'exigència de la llengua pròpia en l'accés a la funció pública en general i a la docent en particular. No ha estat fins fa poc, i tret d'algunes actuacions en els estudis de Magisteri, quan s'ha aprovat el Decret 62/2002, de 25 d'abril, del Govern valencià, pel qual es regula l'acreditació dels coneixements lingüístics per a l'accés i la provisió de llocs de treball en la funció pública docent no universitària a la Comunitat Valenciana. La mateixa norma reglamentària destaca aquesta exigència com a justificació en el seu preàmbul tant en la CE de 1978, l'article 7 de l'EACV, l'article 8 i 23 de la LUEV i, la norma clau, la Llei 30/1984, de 2 d'agost, de mesures per a la reforma de la funció pública, mesura que el mateix legislador reconeix com a fonamental per a la implantació dels programes d'ensenyament en valencià, en el sentit que és bàsic que el professorat dels centres educatius de la Comunitat Valenciana tinga un domini oral i escrit suficient dels dos idiomes oficials per a la transmissió de coneixements.

Tot i això, la qüestió sobre la capacitat o requisit lingüístic en la funció pública queda molt lluny d'estar pacificada, i així, la sentència de 31 de gener de 2003, del TSJ de València sobre la valoració dels llocs de treball i

l'assignació de nivells de valencià a Ontinyent (València), anul·la un acord municipal que exigia aquest requisit amb l'argument que:

«La configuració del coneixement de la llengua pròpia de la Comunitat com a requisit d'accés a la funció pública no és, per si mateixa, discriminatòria ni, per tant, contrària al dret fonamental d'igualtat en l'accés a la funció pública, d'acord amb els princi-

pis de mèrit i capacitat, quan responga a les exigències de l'ocupació de determinats llocs que, per la seua relació directa i immediata amb els ciutadans, requerisquen el coneixement de la llengua usada per aquests.»

Però:

«La necessitat d'acreditar el coneixement de la llengua pròpia de la comunitat autònoma per a poder participar en les convocatòries d'accés a la funció pública no és, en si mateix, considerada, i en tot cas, contrària al dret

d'igualtat ni, tampoc, als principis de mèrit i capacitat, però la seua exigència generalitzada, sense justificació concreta per raó de la prestació de les funcions assignades a cada lloc, sí que conculca, en canvi, aquest dret fonamental.»

Per últim, el mal resultat assumpte de l'ús de la llengua pròpia en l'Administració de justícia i la capacitat lingüística de jutges i magistrats, com se sap, té unes complicacions pròpies, tant de jurídiques com de socials, que desborden aquestes reflexions. Amb tot, dir el que passa a la Comunitat Valenciana és senzill: l'ús de la llengua pròpia en l'Administració de justícia és bàsicament nul, inexistent; com a màxim anecdòtic, i a pesar del manament de la LUEV en l'article 12. És cert que no hi contribueix una jurisprudència especialment restrictiva quant a les exigències de la llengua pròpia d'una comunitat autònoma a jutges i magistrats (entre altres, les STS de 15 d'octubre de 1997 o de 20 d'abril de 1998, o la STS 105/2000, de 13 d'abril), règim restrictiu que, derivant de la Llei orgànica del poder judicial de 1985 (art. 231), encaixa malament amb la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries (art. 9), cosa que, fins i tot, va tenir ocasió de reflectir el Consell General del Poder Judicial (*Boletín de Información*, núm. 127, 1996).

4. BALANÇ DE LA PRESENCIA DEL VALENCIÀ EN ELS ÀMBITS D'INTERVENCIÓ DE LA LUEV

4.1. *L'ensenyament*

«Al final dels cicles en què es declara obligatòria la incorporació del valencià a l'ensenyament, i qualsevol que haja estat la llengua habitual en iniciar els estudis, els alumnes han d'estar capacitats per a utilitzar, oralment i per escrit, el valencià en igualtat amb el castellà.»³¹

L'ensenyament obligatori

Vint anys després d'aplicar diversos programes bilingües³² en l'ensenyament obligatori, diferents estudis insisteixen en el fet que l'ensenyament en valencià és l'únic que aconsegueix que els alumnes dominen el valencià en igualtat de condicions amb el castellà; és a dir, el compliment de l'article 19.2 de la LUEV.³³ Tanmateix, segons l'Informe sobre l'Ensenyament en Valencià 2003,³⁴ de la Mesa per l'Ensenyament del Valencià —formada per partits polítics, sindicats, associacions de mares i pares, ensenyants, etc.—, només un 22 % dels alumnes valencians estudia en valencià en primària i secundària, concretament, de 1.882 centres públics i privats concertats, 912 centres tenen un programa d'ensenyament en valencià (671 col·legis d'infantil i primària, i 241 de secundària), cosa que representa el 48,45 % del total de centres.

L'extensió de l'ensenyament en valencià està caracteritzat pels trets següents:

a) *Creixement continuat any rere any, però que s'alenteix els últims anys.* Les dades oficials de la Generalitat Valenciana de centres d'educació infantil i primària que fan ensenyament en valencià i immersió lingüística són ben clares: curs 1990-1991, 265; curs 1995-1996, 559; curs 2000-2001, 655.³⁵

31. Article 19.2 de la LUEV.

32. En el punt 3.3 expliquem els diferents models d'ensenyament bilingüe i el fet que l'assignatura de valencià és obligatòria en el conjunt del sistema educatiu valencià.

33. Vegeu la tesi del professor de la Universitat d'Alacant Josep Maria BALDAQUÍ, *Els programes educatius bilingües a la comarca de l'Alacantí*, 2001.

34. Mesa per l'Ensenyament en Valencià, Informe sobre l'ensenyament en valencià 2003: <<http://www.intersindical.org/stepv/fentcami/inforval03.htm>>.

35. Conselleria d'Educació, Cultura i Esport, «Dades de centres i alumnat que impar-

b) Generalització d'una *doble xarxa educativa*, pública, en valencià, i privada, en castellà. Només el 6,25 % del total de centres que fan l'ensenyament en valencià són privats concertats.³⁶ En la xarxa pública, els 859 centres amb ensenyaments en valencià representen el 58 % dels públics d'infantil, primària, secundària i educació especial.³⁷

c) *Manca de continuïtat* de l'ensenyament en valencià entre els diferents nivells educatius, a causa de la normativa legal i de la falta de planificació de la Generalitat Valenciana. Això provoca que l'alumnat no puga continuar en el programa bilingüe en què va iniciar l'escolarització, un fet que s'agreuja amb el pas als ensenyaments postobligatoris per la diversificació en quatre modalitats de batxillerat i de nombrosos cicles formatius en formació professional, que també afectarà el segon cicle de secundària amb l'aplicació de la LOCE.

d) *Distribució territorial irregular* en dues direccions: *entre comarques*, a les comarques d'Alacant els centres que tenen ensenyament en valencià representen el 42 %; a les de València, el 68 %, i a les de Castelló, el 82 %, en els centres públics; i *entre municipis*, per exemple, dos estudis apareguts recentment fan palès que a les dues grans ciutats del país, València i Alacant, l'ensenyament en valencià es redueix a un 8 % i un 5 %, respectivament.³⁸

e) *Demanda d'ensenyament en valencià superior a l'oferta* any rere any, segons la Mesa per l'Ensenyament en Valencià.

L'impuls del professorat valencià i d'Escola Valenciana

L'article 23 de la LUEV estableix que els professors han de conèixer les dues llengües oficials. A pesar d'això, molts professors accedeixen a la docència sense tenir els coneixements suficients, un fet que provoca nombrosos problemes als centres que fan ensenyament en valencià.

teixen ensenyament en valencià en centres d'educació infantil i primària i en centres d'educació secundària».

36. Al País Valencià, el 32 % dels alumnes estan matriculats en centres privats.

37. Tot i això, cal tenir en compte que el fet que els centres tinguen programes en valencià no significa que tot l'alumnat adscrit faça classe en valencià, ja que un mateix centre sovint aplica més d'un programa d'ensenyament.

38. ccoo-pv, «Informe sobre l'Ensenyament a la Ciutat de València 2003», i Observatori de la Llengua de la Universitat d'Alacant, «Conclusions Curs 2002/2003 del Seminari per la Normalització Lingüística d'Alacant, Observatori de la Llengua». Podeu consultar els informes en: <<http://www.ua.es/spv/observatori/>>.

L'aplicació del requisit lingüístic que esmentem en el punt 3.4 pot solucionar aquests problemes. De tota manera, si algú ha de ser felicitat per l'esforç fet durant aquests anys és el conjunt del professorat valencià, que ha demostrat estar al capdavant de la societat en la normalització del català. Així mateix, l'abast dels canvis experimentats pel sistema educatiu valencià tampoc no s'entendria sense les concorregudes escoles d'estiu, els moviments de renovació pedagògica o les trobades organitzades per Escola Valenciana, ni sense el rigor i la serietat dels plantejaments d'aquesta entitat.³⁹

Les universitats valencianes

La docència en català en l'àmbit universitari és diferent segons els casos, però en general la demanda de docència supera l'oferta. Cal tenir en compte que, durant el curs 2001-2002, la docència en llengua catalana arribava aproximadament al 14 % de l'alumnat, segons un estudi de Maties Segura.⁴⁰

	<i>Demanda en català</i>	<i>Crèdits impartits en català</i>	<i>Demanda atesa</i>
Universitat de València	22,30 %	22,70 %	1,79 % atesa
Universitat Jaume I	30,95 %	18,46 %	40,36 % no atesa
Universitat Politècnica de València	14,14 %	12 %	15,14 % no atesa
Universitat d'Alacant	8,93 %	2 %	77,61 % no atesa
Total	19,08 %	13,79 %	33,72 % no atesa

Aquest mateix estudi estableix que el 90 % dels estudiants valencians afirmaven entendre el valencià, i un 74 %, escriure i parlar el valencià. Això ha portat Josep Forcadell, director tècnic del Secretariat de Promoció

39. Federació Escola Valenciana: <<http://www.fev.org>>.

40. Maties SEGURA, «Universitats del País Valencià. Coneixements, demanda i oferta de classes en català. Curs 2001-2002», estudi presentat a les VI Jornades de Normalització Lingüística i Ensenyament. La Llengua i els Joves: el Futur de la Llengua Catalana, organitzades per les federacions d'Ensenyament de ccoo de Catalunya, les Illes i el País Valencià, 2002. (Aquest estudi no inclou dades de docència de la Universitat Miguel Hernández d'Elx.)

del Valencià de la UA, a afirmar que podem estar defraudant les expectatives d'una generació de joves que ha après el valencià a l'escola.⁴¹

Els últims anys, les universitats han explorat diverses iniciatives per a esperonar el professorat a fer classe en la llengua pròpia del País Valencià: establiment de línies, incentius econòmics, perfils lingüístics a les noves places, etc. D'ací a alguns anys podrem valorar-ne els resultats. Amb tot, és molt preocupant el cas de la Universitat d'Alacant o de la Universitat Miguel Hernández d'Elx; d'aquesta última, ni tan sols en tenim dades.

A tall de conclusió, podem afirmar que l'ensenyament ha estat el camp de més incidència de la LUEV, amb transformacions inimaginables quan va ser aprovada. Cal, però, una política ferma d'extensió de l'ensenyament en valencià en la xarxa pública i privada com a única garantia d'èxit dels principis de la LUEV, ja que el fet que tots els joves coneguen la llengua en acabar l'ensenyament obligatori és clau per al futur del valencià. Tot i això, l'ensenyament per si mateix no canvia les normes d'ús de la llengua en la societat, ja que no solament el sistema educatiu no ocupa actualment l'estatus que tenia fa vint anys, sinó que la societat ha canviat, i molt. Per això, cal complementar-lo amb polítiques que estimulen l'aplicació dels coneixements de l'alumnat, principalment als mitjans de comunicació de massa.

4.2. *Els mitjans de comunicació social*

«El Consell de la Generalitat Valenciana vetlarà perquè el valencià tinga una adequada presència a les emissores de ràdio i televisió i altres mitjans de comunicació gestionats per la Generalitat, o sobre els quals aquesta Llei tinga competència, d'acord amb el que disposa aquesta Llei.»⁴² i «Impulsarà l'ús del valencià a les emissores de ràdio i televisió».⁴³

Televisió i ràdio

La falta de voluntat política, especialment a partir de l'any 1995 amb la victòria del Partit Popular i Unió Valenciana en les Corts Valencianes, ha

41. Josep FORCADELL SAPORT, «El valencià a la universitat, un món semblant», en *Canelobre. Viure en valencià a Alacant*, núm. 47, Institut de Cultura Juan Gil-Albert, Alacant, 2002.

42. Article 25.1 de la LUEV.

43. Article 25.2 de la LUEV.

entrebancat la utilització de RTVV a favor de la normalització del valencià. Avui dia, Canal 9 és el mecanisme més poderós de castellanització al País Valencià, ja que el valencià ha quedat reduït als “informatius” i als programes esportius. A més, la producció de programes propis és irrellevant i la presència de locutors forans i de programes fets en castellà és aclaparadora. Com a anècdota significativa d’aquesta deriva, el mes de febrer del 2004, Canal 9 va iniciar l’emissió d’una minisèrie sobre Ausiàs March “en castellà”, que va haver de retirar posteriorment per les pressions públiques.

D’altra banda, les desconexions de TVE segueixen aquesta línia, agreujada i tot perquè els informatius es fan en castellà i valencià. Per contra, hi ha dos elements positius: d’una banda, l’existència d’alguns canals locals i de tres canals de televisió generals en català: Punt 2, TV3 i el 33, si bé el senyal d’aquest últim no arriba a molts municipis; i de l’altra, el fet que els futurs governs valencians tenen al seu abast un instrument com és RTVV i una fornada de professionals amb una gran capacitat tècnica i lingüística, i en poden fer ús en el futur per a restablir la finalitat per la qual va ser creada.

La situació a l’espai radiofònic tampoc no és gens positiva. Emeten en valencià algunes ràdios locals i Ràdio 9. Malauradament, el paper de la ràdio pública valenciana a favor de la castellanització és notable per dos fets: la presència en alguns programes de dos locutors, un dels quals parla exclusivament castellà, i el costum dels locutors catalanoparlants de canviar de llengua quan un radiooient se’ls adreça en castellà, amb la qual cosa afavoreixen l’*adaptació convergent*, és a dir, la tendència a passar-se per principi a la llengua de l’interlocutor encara que aquest entenga el català. Precisament els governs català i balear darrerament van encetar campanyes per combatre aquest comportament propi de les llengües minoritàries que fa desaparèixer els incentius socials per a aprendre català: «Tu ets mestre» i «Ofereix la teva llengua».

Premsa i Internet

La presència d’un diari en català als quioscos valencians és un dels dèficits democràtics més importants en matèria de mitjans de comunicació al País Valencià; tan sols podem fer esment del periòdic *Avui*, que té una distribució territorial irregular. La llengua té presència puntual i regular en el diari *Levante-EMV*, que inclou un full diari en valencià sobre cultura, i en l’edició valenciana d’*El País*, en què hi ha un suplement setmanal sobre llengua i literatura al País Valencià: el *Quadern* —curiosament aquest diari

n'edita un amb igual nom i caràcter, però sobre llengua i literatura catalanes, que distribueix a Catalunya i les Illes Balears. *Levante-EMV*, *Las Provincias* i *Información* inclouen articles d'opinió en català, a diferència del que fa el diari *El País*. D'altra banda, hi ha diverses publicacions setmanals o mensuals com *El Temps*, *El Punt* o *Saó*, publicacions dels sindicats, dels instituts d'estudis comarcals, etc., però de contingut per al gran públic (moda, esports, cinema o música), no en trobem. A més, Europa Press ha incorporat un servei de notícies en valencià.⁴⁴

Finalment, cal destacar la presència en Internet dels diaris electrònics *Vilaweb*, amb una quinzena d'edicions locals, i del *Diari Parlem*. A més, encara que no hi ha gaires estudis, la presència del valencià és significativa en alguns àmbits com l'Administració o les entitats culturals i socials, i variable en l'àmbit socioeconòmic: ajuntaments, 45 %; teatres, grups de teatre i dansa i festivals valencians, 37 %; Generalitat Valenciana, 35 %;⁴⁵ webs de festes de moros i cristians, 31 %;⁴⁶ les caixes d'estalvis i bancs, 29 %, i finalment, principals empreses valencianes⁴⁷ i hotels de quatre i cinc estrelles, 2 %.⁴⁸

Producció cultural

La vitalitat de la *producció editorial de llibres* en català al País Valencià és notable, sobretot gràcies a la generalització del valencià a l'ensenyament —encara que el Consell de la Generalitat Valenciana ha retallat els últims anys els pressupostos dels centres d'ensenyament i biblioteques públiques per a l'adquisició de fons bibliogràfics. Per contra, el *teatre i la música* en

44. Ezequiel MOLTÓ i SEGUÍ, «Una presència simbòlica. El valencià als mitjans audiovisuals», en *Canelobre. Viure en valencià a Alacant*, núm. 47, Institut de Cultura Juan Gil-Albert, Alacant, 2002.

45. «Informe de Vilaweb sobre el català a les webs de l'Administració valenciana», 2003.

46. Jordi DAVÓ i Miquel Àngel MARTÍNEZ, «El valencià a Internet. Anàlisi de les webs de festes de moros i cristians», en *El Cau de la Festa* <<http://www.dip-alicante.es/cau/>>, 2003.

47. Mar MONSURIU FLOR, «Presencia en Internet de las principales empresas valencianas», 1999.

48. Les dades dels teatres, grups de teatre i dansa i festivals valencians, hotels, caixes d'estalvis i ajuntaments valencians són de l'últim trimestre de l'any 2003 i formen part d'un estudi sobre l'ús del valencià en Internet de Ferran ISABEL i VILAR, sota la coordinació de Brauli MONTOYA ABAT, en col·laboració amb el «Baròmetre de l'ús del català a Internet» de l'Associació de Webmàsters Independents en Català de Cultura i Àmbits Cívics.

valencià no han tingut un suport decidit des dels poders públics, a pesar de disposar d'un bon nombre de grups, molts dels quals tenen èxit a Catalunya. Finalment el *cinema*, com també el DVD i els vídeos, tenen una presència irrellevant si no inexistent.

En conclusió, doncs, la situació del valencià és preocupant en un camp com aquest que està lligat a la modernitat, a les noves formes de socialització i a la creació i manteniment de referents simbòlics valencians. La indefinició de la LUEV en matèria d'exigència de l'ús del català en l'àmbit comunicatiu i cultural és notable, però a més cal insistir en el fet que hi ha hagut una política decidida a favor del castellà portada a terme des dels poders públics, especialment a partir de l'any 1995, que contradiu l'esperit i la lletra de la LUEV. A pesar d'això, l'entrada a les cases dels valencians de les emissions en valencià de les televisions públiques ha estat un dels factors més potents de legitimitat de l'ús de la llengua amb normalitat.

4.3. *L'Administració valenciana i estatal*

«El valencià, com a llengua pròpia de la Comunitat Valenciana, ho és també de la seua Administració pública, de l'Administració local i de les altres corporacions i institucions públiques dependents d'aquelles.»⁴⁹

«El Consell de la Generalitat Valenciana, mitjançant disposicions reglamentàries, fomentará l'ús del valencià en totes les activitats administratives dels òrgans dependents d'aquesta.»⁵⁰

L'Administració local

La situació de l'Administració local és desigual: mentre que alguns ajuntaments importants empenen el català com a llengua pròpia i han aprovat reglaments d'ús del valencià, d'altres no en fan cap ús; afortunadament cap ajuntament no fa ús ja de normes ortogràfiques secessionistes com va ocórrer fins fa alguns anys amb el de la ciutat de València. En aquest àmbit, el fet més destacable és el paper de les oficines municipals de promoció del valencià, un total de 65, que és fonamental per a l'extensió de l'ús social del valencià. Al començament, els tècnics lingüístics es dedicaven bàsicament a la traducció, la correcció i l'alfabetització; en canvi, els primers

49. Article 7 de la LUEV.

50. Article 27 de la LUEV.

anys de la dècada dels noranta, aquestes oficines es van convertir encertadament en oficines de promoció del valencià i a hores d'ara porten a terme un grapat de campanyes que abracen el comerç, les autoescoles, els centres de salut, la música i l'oci, entre d'altres.⁵¹ Malauradament, tot i estar coordinades entre si gràcies a la voluntat i l'interès dels tècnics, no disposen d'un òrgan estable que amplifiqui, estenga i coordine les seues activitats i les dote dels recursos suficients. La inhibició de la Generalitat Valenciana en aquesta matèria és escandalosa.

A la fi de l'any 2003, Escola Valenciana —de nou la societat civil— va encetar una iniciativa capdavantera, la signatura de convenis amb ajuntaments perquè despleguen el Compromís pel Valencià en l'àmbit municipal.⁵² Entre els objectius d'aquests convenis hi ha la realització de campanyes de normalització, el foment del valencià als comerços i als òrgans de comunicació municipals, la realització de cursos de llengua per a immigrants, el suport als gabinets de promoció lingüística o la difusió entre els pares dels programes d'ensenyament en valencià. El desig d'Escola Valenciana, segons el seu president Diego Gómez, és que aquests municipis puguin convertir-se en un referent i un model per a uns altres de les seues comarques.

L'Administració autonòmica

La presència de la llengua en l'Administració autonòmica també és desigual.⁵³ La falta d'assumpció de les implicacions que comporta que el català siga la llengua pròpia de l'Administració, que hem analitzat en el punt 3; l'absència de planificació en la promoció de l'ús, que s'arrossega des de fa molt de temps;⁵⁴ la manca de polítiques actives en l'àmbit judicial; l'"apagada estadística" des del 1995, en què la Generalitat Valenciana va deixar de fer enquestes per a conèixer l'evolució de l'ús i coneixement del valencià i va retirar les preguntes sobre la llengua del cens del 1996; la deshomologació de les titulacions de la Junta Qualificadora de Coneixements del Valencià (JQCV) amb les equivalents de la resta del

51. Vegeu l'article «Compromís local per la llengua», setmanari *El Punt del País Valencià*, 18/I/2004.

52. Compromís pel Valencià 2003: <<http://www.fev.org/compromistext.htm>>.

53. Hem d'advertir que no hi ha estudis que ens permeten valorar convenientment l'ús real del català a les diferents administracions.

54. Conselleria de Cultura, Educació i Ciència, *Pla triennal per a la promoció de l'ús del valencià a la Comunitat Valenciana*, Generalitat Valenciana, València, 1990.

domini lingüístic; la constant manipulació del nom de la llengua, per exemple, eliminant la convalidació del títol de Filologia Catalana pel Mitjà de la JQCV en les oposicions de secundària, o la no-incorporació a l'Institut Ramon Llull són una bona prova de la renúncia de la Generalitat a ser la impulsora de la normalització lingüística. De fet, actualment, com veiem, és un dels màxims obstacles per al redreçament de la llengua.

Tot i això, també hi ha actuacions positives, la Generalitat Valenciana —i també els ajuntaments, els sindicats i diverses entitats privades— ha dedicat durant aquests vint anys un gran esforç a la realització de cursos per a l'obtenció dels certificats de la JQCV. Les xifres de matriculats creixen cada any i l'esforç pressupostari i humà és més que notable, cosa que demostra, d'una banda, que encara queda molt a fer en matèria d'alfabetització en la nostra llengua, i de l'altra, l'interès social per aconseguir titulacions que avalen els coneixements lingüístics per a accedir a l'Administració pública. Així mateix, la Generalitat Valenciana té convenis amb les oficines de promoció lingüística i les universitats, i subvenciona la utilització del valencià en els àmbits associatius, comercials, festers, etc. Aquests ajuts afecten projectes concrets, localitzats i de poc abast, que no contraresten ni de bon tros els entrebancs simbòlics i reals descrits més amunt. En definitiva, no hi ha cap planificació ni objectius a curt i llarg termini que puguen ser avaluats, ni tampoc una política exigent que permeta pensar en canvis en les normes d'ús de la llengua en els diferents àmbits en què la Generalitat Valenciana té responsabilitats.

L'Administració de l'Estat

L'Administració de l'Estat tampoc no dóna suport a polítiques de promoció de la llengua i es limita a complir, parcialment, el text de la LUEV pel que fa als drets lingüístics dels usuaris. En aquest sentit, és molt útil l'exigència a l'Estat d'un paper actiu de defensa i promoció de les diferents llengües oficials que fa l'Observatori de la Llengua Catalana o l'Organització pel Multilingüisme.

Tot això configura un panorama negatiu, com subratlla l'últim informe del Síndic de Greuges del País Valencià, que assegura que, 20 anys després de l'aprovació de la LUEV, «són moltes les administracions públiques valencianes que encara no han adaptat les seues estructures al règim de cooficialitat lingüística instaurat a la Comunitat Valenciana, i que, a tall d'exemple, exclouen el valencià, encara que no totalment, dels continguts

d'algunes pàgines web; per este motiu, un any més, ens hem vist obligats a recordar a l'Administració pública valenciana la seua obligació de garantir l'ús normal i oficial del valencià fins aconseguir-ne la plena recuperació i l'equiparació amb el castellà, i a plantejar-nos, si escau, la possibilitat d'iniciar actuacions d'ofici, per a valorar el grau de compliment per l'Administració pública valenciana del manament estatutari de garantir i estendre l'ús del valencià a tots els àmbits socials.»⁵⁵

L'assumpció del concepte de llengua pròpia, la renúncia a extraure rendiment electoral amb la manipulació del conflicte lingüístic, la planificació lingüística, l'extensió del requisit lingüístic al conjunt de l'Administració valenciana, la creació de més oficines lingüístiques en ajuntaments i altres entitats públiques i privades o l'aplicació de polítiques actives de promoció de l'ús de la llengua són elements inajornables que l'Administració valenciana hauria d'assumir per a complir els objectius que estableix la LUEV.

4.4. L'ús

«Tots els ciutadans tenen el dret d'expressar-se en valencià en qualsevol reunió, així com a desplegar en valencià llurs activitats professionals, mercantils, laborals, sindicals, polítiques, religioses, recreatives i artístiques.»⁵⁶

Dades de coneixement i ús

Les conclusions més significatives de la comparació de les dades dels censos dels anys 1986, 1991 i 2001 són les següents:⁵⁷

a) Increment de la capacitat d'entendre la llengua (1986, 77 %; 1991, 83 %; 2001, 88 %).

b) Estancament, amb tendència a la baixa, en la capacitat de parlar català (1986, 49,5 %; 1991, 51,2 %; 2001, 48,5 %) —les enquestes del Centre d'Investigacions Sociològiques situaven aquestes dades en un 55 % els anys 1994 i 1998.

c) Augment significatiu entre els joves de la capacitat de parlar català

55. Síndic de Greuges, Informe a les Corts Valencianes 2002.

56. Article 17 de la LUEV, «De l'ús normal».

57. Institut Valencià d'Estadística, *Comunitat Valenciana en xifres*, 2003.

(persones entre 10 i 14 anys: 1986, 44,5 %, 2001, 60,3 %; entre 15 i 19 anys: 1986, 47 %, 2001, 63,7 %).

d) Increment continuat de la capacitat de lectoescriptura (1986, 7 %; 1991, 15,71 %; 2001, 24 %), especialment entre els joves.

e) Canvis positius a les comarques que la LUEV defineix com a castellanoparlants; per exemple, a Elda (Valls del Vinalopó), un 25 % dels adolescents es declara catalanoparlant, i el 77 % afirma entendre la llengua; al Baix Segura, el 1986 entenia el valencià un 7 % de la població, i el 2001, un 40 %.⁵⁸

f) Dificultats perquè els nouvinguts⁵⁹ tinguen coneixements que els permeten utilitzar el valencià. Les dades dels censos del 1986 i el 1991 al País Valencià en són una bona mostra: compareu la capacitat de parlar-ne que tenen les persones nascudes al País Valencià, Catalunya i Balears (1986, 46 %; 1991, 48 %), les nascudes a l'estranger (1986, 13 %; 1991, 13 %) i les nascudes en comunitats espanyoles (1986, 10 %; 1991, 12 %).⁶⁰

Quant a l'ús, els estudis del Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics de la Conselleria d'Educació, Cultura i Esport fets fins al 1995⁶¹ assenyalaven una important vitalitat del valencià, per damunt del castellà a casa, amb els amics i a les botigues tradicionals, però menor al carrer i les grans superfícies. Amb canvis poc significatius. D'altra banda, un estudi recent d'Ernest Querol⁶² mostra que l'ús del castellà és aclaparador entre els joves dels municipis valencianoparlants: un 72,7 % el tenen com a primer idioma —val a dir que les xifres dels pares (68,3 %) i de les mares (65,1 %) no en difereixen gaire. A més, el factor fonamental de la tria lingüística dels parlants valencians és la xarxa social, és a dir, el grup de persones amb el qual el subjecte manté intercanvis verbals; en canvi, a Catalunya i les Illes és la representació social el que més influeix en l'elecció de la llengua. Querol considera que per

58. Joan Carles MARTÍ i CASANOVA, *La transmissió de la llengua catalana al País Valencià. Anàlisi dels censos lingüístics de 1986 a 2001*, *Quadern d'El Temps*, separata núm. 3 de la revista *El Temps*, El Temps, Elx, 2003. Brauli MONTJOYA, «El valencià a les comarques alacantines», en *Información*, 22/XI/2003.

59. Veu Pròpia, associació de nous catalanoparlants que intenta fer visibles els nouvinguts que han fet del valencià la seua llengua habitual, té collectiu al País Valencià des de la fi del 2003. <<http://www.veupropia.org>>.

60. Brauli MONTJOYA i Antoni MAS, «Coneixement i ús del valencià», en *Canelobre. Viure en valencià a Alacant*, núm. 47, Institut de Cultura Juan Gil-Albert, Alacant, 2002.

61. Podeu consultar els estudis del Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics en <<http://www.cult.gva.es/sies/>>.

62. ERNEST QUEROL, *Els valencians i el valencià. Usos i representacions socials*, Denes, Paiporta, 2000.

a invertir el procés de substitució lingüística cal procurar que la variable més correlacionada amb l'ús siga la representació social; per a més inri, la Generalitat Valenciana va abandonar des de mitjan anys noranta les campanyes públiques que promovien l'ús de la llengua. El resultat de tot plegat és que el percentatge de valencianoparlants ha minvat en un 4,25 % en una generació.

La majoria dels valencians, favorable a l'ús

Paradoxalment, les enquestes que han preguntat fins al 1995 sobre la percepció de la utilització del valencià coincideixen en el fet que se n'ha incrementat l'ús. L'accés del català a nous àmbits d'ús més enllà dels familiars ha estat percebuda positivament. A més, la majoria dels valencians i valencianes considerava que se n'hauria d'incrementar l'ús en el futur.⁶³

	<i>El valencià a nivell social s'usa</i>	<i>Creu que hauria d'usar-se</i>
Més	54,2 %	63,4 %
Igual	29,4 %	26,8 %
Menys	12,3 %	3,2 %
Ns/nc	4,2 %	6,6 %

Així, doncs, si les dades de Querol sobre l'ús de la llengua per part dels joves són preocupants, ja que contradiuen la correlació que estableix que més coneixement més ús, és positiu el fet que hi haja un consens en la societat valenciana en la necessitat d'augmentar-ne l'ús i la recuperació, per tant, de la llengua dels valencians i valencianes. Ara, l'Administració i la societat han d'assumir que, a pesar dels importants avanços experimentats durant aquests 20 anys, les polítiques lingüístiques aplicades fins a l'actualitat són clarament insuficients per a activar un procés seriós de recuperació lingüística i aturar la substitució del valencià.

La LUEV, certament, va posar l'èmfasi a regular els drets individuals dels parlants i l'accés al coneixement de la llengua, però ara necessitem noves polítiques que intervinguen adequadament en la regulació dels drets col·lectius i que garantisquen realment el desplegament de les activitats públiques i privades en valencià.⁶⁴

63. Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics, *Enquesta coneixement i ús*, 1995.

64. Jaume VERNET (COORD.), *op. cit.*

5. CONCLUSIONS

La Llei d'ús i ensenyament del valencià és el resultat del seu temps, és un testimoni feient de la complicada realitat política i lingüística que es va viure al País Valencià i dels jocs d'equilibri que s'hi van donar per a fer possible una norma que permetera l'entrada del català a l'ensenyament i l'Administració sense crear excessives tensions. El resultat és una llei que té mancances notables, com ara la indefinició sobre la pertinença a la llengua catalana del valencià, la reducció de l'abast de la qualificació de llengua pròpia o l'absència d'una autoritat lingüística.

Amb tot, gràcies a aquesta llei el valencià va entrar en l'Administració i l'ensenyament, s'han produït importants avanços en l'alfabetització de tota una generació de valencians i valencianes i s'ha reduït significativament la falta de capacitat d'entendre la llengua pròpia per part de molts dels nostres ciutadans; un pas previ, sens dubte, per a poder portar a terme polítiques que n'incrementen l'ús.

Tanmateix, actualment la LUEV es troba en via morta per dues raons: d'una banda, perquè els governs espanyol i valencià han aplicat una política lingüística desorientadora i, de vegades, clarament regressiva pel que fa a l'ús del valencià, i han fet de la llengua un motiu de confrontació més que no pas de cohesió de la societat valenciana; i de l'altra, perquè la realitat valenciana no és la mateixa que la de fa vint anys: generalització de l'ús de noves tecnologies i de productes audiovisuals, canvi dels hàbits de consum amb l'extensió de macrocentres comercials o l'increment de nouvinguts de procedència diversa.

Vint anys després de l'aprovació de la Llei d'ús, sembla urgent definir uns nous objectius des dels consensos més amplis possibles, articular polítiques des de la planificació lingüística, estendre l'ensenyament en valencià al conjunt del sistema educatiu valencià i actuar sobre l'ús de la llengua, especialment eixamplant l'oferta cultural i d'oci, i fent present i útil el valencià en els mitjans de comunicació de massa, les noves tecnologies de la informació i el món socioeconòmic, uns camps d'actuació que, malauradament, la LUEV i les polítiques que l'han desplegada ignoren.

—abstract / resumen—

THE LAW GOVERNING THE USE
AND TEACHING OF VALENCIAN,
GOING NOWHERE

Manuel ALCARAZ,
Josep OCHOA,
Ferran ISABEL

This paper purports to make what is perforce a critical assessment of the fruits of the basically non-existent language policy of Valencia. While on the one hand recognizing the value of the Law Governing the Use and Teaching of Valencian (LUEV), especially in the encouragement of teaching in and about the autochthonous language for the Valencian Community, the authors also review a myriad of aspects that affect the extremely delicate issue of language rights. The article does assume the basic criteria of the dual official status of Valencian and Spanish within the government of Spain and its derivative bodies. It questions, however, the standard that, ignoring international norms such as the European Charter on Regional or Minority Languages, is used to protect the languages of Spain that are distinct from Spanish. Furthermore, the authors do not shy away from mentioning some aspects that some consider to be controversial, such as the debate of an undoubtedly political nature as to whether Valencian and Catalan are the same language. That the two are the same language is obvious, although the authors resort to a euphemistic turn of phrase by admitting that they are part of the «same linguistic system». The article criticizes the allegedly ambivalent position of the Valencian

LA LEY DE USO Y ENSEÑANZA DEL VA-
LENCIANO, EN VÍA MUERTA

Manuel ALCARAZ,
Josep OCHOA,
Ferran ISABEL

El trabajo pretende ser una valoración, necesariamente crítica, sobre los frutos de la política lingüística en el País Valenciano, que es, básicamente, inexistente. Todo y reconocer el valor de la Ley de uso y enseñanza del valenciano aprobada en 1983 (LUEV), especialmente en cuanto al impulso de la enseñanza de la lengua y en la lengua propia de la Comunidad Valenciana, los autores pasan revista a multitud de aspectos que inciden en una cuestión sumamente delicada como es el llamado *derecho lingüístico*. De una parte se asumen en el artículo los criterios básicos del régimen de la doble oficialidad en el Estado español y sus derivaciones, no sin cuestionar el rasero con que se protegen las lenguas españolas distintas del castellano, desconociendo textos normativos internacionales como la Carta Europea de las Lenguas Regionales o Minoritarias. De otra parte, no se elude en el trabajo referir aspectos que algunos entienden polémicos como el debate —político, sin duda— entre si el valenciano y el catalán son la misma lengua, lo que es evidente aunque para ello se acuda a un eufemismo como admitir que forman parte del *mismo sistema lingüístico*. Se denuncia la pretendida postura ambivalente de los órganos de gobierno del País Valenciano y algunas manipulaciones al respecto de la creación de la Academia Valenciana de

government and some manipulations with regard to the creation of the Academy of the Valencian Language. For the sake of «pacification», however, the article does respect the work of the Academy as long as that body adheres to academic and scientific criteria.

The article, then, points out the limitations of the LUEV: a lack of implementation and precepts that after 20 years no longer have any meaning. The authors stress that the LUEV is still a basic statute whose potential is still untapped. As a matter of fact, a recurrent criticism is the questioning of the role of some branches of the government in the respect, promotion and use of the autochthonous language, which statutorily speaking is Valencian, but academically speaking, is Catalan, in the legal system, according to the Constitutional Court and other lower courts. The legal and political analysis is completed with strictly sociolinguistic data on the situation of the Catalan language in Valencia. The situation is one of stagnation, and the article provides specifics on language use in both the public and private sectors of the mass media and, especially in primary and secondary education. The use of Catalan for general communication in some public universities is the rare exception.

In short, the article takes stock of the language situation in Valencian territory. Reality demonstrates that the situation is not very encouraging, which explains the title of the paper, but the article does not shy away from proposing more incisive action that should involve all of Valencian society.

la Lengua, pero respetando, en aras de la “pacificación”, la labor de la misma siempre y cuando se encamine por derroteros científicos y académicos.

Así, se detectan en el artículo las limitaciones de la LUEV: falta de desarrollo; preceptos sin sentido después de veinte años, pero se destaca el hecho de que sigue siendo una norma básica con potencialidades aún por explotar del todo. Y de hecho, y es una crítica recurrente, lo que se cuestiona es el papel de algunos poderes públicos en el respeto, promoción y uso de la lengua propia, estatutariamente valenciano, pero académicamente catalán, en expresión legal según el Tribunal Constitucional y otros tribunales menores. El análisis jurídico y político se completa con extremos y datos estrictamente sociolingüísticos de la situación —estancada— de la lengua catalana en el País Valenciano: en los medios de comunicación públicos y privados y, especialmente, en la enseñanza primaria y secundaria, siendo casi anecdótica como lengua vehicular en algunas universidades públicas.

En fin, se hace un balance de la cuestión lingüística en el territorio valenciano que la realidad demuestra como poco alentador, de ahí el título del trabajo, pero que no desanima para hacer propuestas de acción más incisiva que deben involucrar a toda la sociedad valenciana.